

Rudīte Kalniņa

Konference notika modernā mākslas galerijā, kas ir Lietuvas mākslas muzeja struktūrvienība. Agrāk šajā ēkā atradās Revolūcijas muzejs

Baltijas restauratori tiekas Viļņā: par devīto Baltijas restauratoru triennāli 2011.gada 10.–12.maijā

DAŽĀDA INFORMĀCIJA • VECĀ UN JAUNĀ GRĀMATNIECĪBA • ĀRZEMĒS • PAGĀJĪBA UN APCRĒS • BĒRNI UN JAUNIEŠI BIBLIOTĒKĀS • KONFERENCES, SEMINĀRI, SAVĀRĀMĒS • E-RESURSI, E-PAKALPOJUMI, E-KOMUNIKĀCIJA • CĪVĒKI, NOTIKUMI, PROBLĒMAS • BIBLIOTĒKĀRI LATVIJĀ UN PASAULĒ

Šī gada 10.–12.maijā triennāles “Mākslas un zinātnes sintēze konservācijā¹: tendences un sasniegumi” (*Synthesis of Art and Science in Conservation: Trends and Achievements*) ietvaros jau devīto reizi tikās Baltijas valstu restauratori. Baltijas valstu restauratoru tikšanās tradīcija aizsākās 1987.gadā un ir Latvijas restauratoru iedibināta tradīcija. Konference notiek reizi trijos gados kādā no Baltijas valstu galvaspilsētām. Devītās triennāles organizatori bija lietuvieši: Lietuvas mākslas muzejs (*Lietuvos dailės muziejus; Lithuanian Art Museum, <http://www.ldm.lt>*) un tā struktūrvienība — Prana Gudina restaurācijas centrs (*Prano Gudyno restauravimo centras; Pranas Gudynas Restoration Centre*). Konferences gaitā tika nolasīti 25 referāti, bija iespēja iepazīties ar 65 stenda referātiem. Kopējais triennāles dalībnieku skaits sasniedza ap 200 speciālistu.²

Visvairāk iedvesmo padarītais

Neizsakāmi patīkami bija klausīties kolēģu stāstījumus par paveikto. Rīgas Doma atjaunošanas darbu

vadītājs Ronalds Lūsis referēja par kopdarbu ar čehu restauratoru Milošu Gavendu (*Miloš Gavenda*), atjaunojot virs Doma Austrumu ieejas portāla saglabājumus sienas gleznojumu. Tiek uzskatīts, ka tas radies 14.gadsimta sākumā un ir viens no vecākajiem sienu gleznojumiem Baltijas reģionā. Diemžēl no triptiha³ bija saglabājusies tikai viena daļa, kuras izpētē un stiprināšanā tika piesaistīti čehu speciālisti.

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Restaurācijas nodaļas vadītāja Velga Opule stāstīja par Latvijā dzimušā baltvācu gleznotāja, ilustratora Vilhelma Georga Timma (*Wilhelm Georg Timm, 1820–1895*) zīmējumu kolekcijas papīra izpēti un konservāciju. Zīmējumi attiecas uz laiku, kad V.G.Timms strādāja Berlīnes porcelāna manufaktūrā, kur vadīja keramikas apgleznošanas darbnīcu. Sprotams, ka bez papīra īpašību izpētes restauratores uzmanību saistīja arī skaistās miniatūras.

Arhitektūras izpētes grupas dalībnieces Zanda Bikše, Ieva Jekševica, Daiga Lēvalde, Laura Lūse un Ieva Poriete iepazīstināja ar Kuldīgas vēsturiskā centra izpētes rezultātiem. Pēc Kuldīgas domes ierosinā-

juma tika fiksētas vecpilsētas vēsturiskās ēkas, to detaļas, novietojums, krāsojums. Iegūtie dati tiks ņemti vērā, gan atjaunojot vēsturiskās būves, gan plānojot jaunu ēku celtniecību.

Nopietns konservācijas darbs bija jāveic Latvijas Nacionālā arhīva Dokumentu preventīvās saglabāšanas departamenta restauratorei Oksanai Plotņikovai, pētot un konservējot no Lielbritānijas saņemtās Latvijas pirmās brīvvalsts pilsoņu pasas. Tā kā visu iepriekšējo laika periodu dokumenti tika glabāti nepiemērotās telpās un apstākļos, tos stipri bija skārusi biodegradācija. Vissvarīgākais restauratores uzdevums bija saglabāt un padarīt pieejamu pasēs sniegto informāciju.

Latvijas Mākslas akadēmijas maģistrantūras studente Anete Kalniņa stāstīja par kāda 18.gadsimta sākuma nezināma autora gleznojuma restaurāciju, kurš akadēmijas Restaurācijas nodaļā nonācis sadalīts divās daļās. Abas daļas tika pārdotas kā atsevišķas gleznas, par laimi tās iegādājās viens īpašnieks. Restauratoriem šīs atsevišķās daļas bija jāsavieno sākotnējā veidā.

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Ārzemju mākslas departamenta grafikas restauratore, meistare Aija Brīvniece dalījās 10 gadu ilgā pieredzē, kas iegūta sadarbojoties ar Ķīnas restauratoriem. Tika minētas vairākas ķīniešu restauratoru oriģinālās darba metodes un raksturots kopdarbs, restaurējot Ārzemju mākslas muzejā glabāto Ķīnas ruļļu zīmējumu.

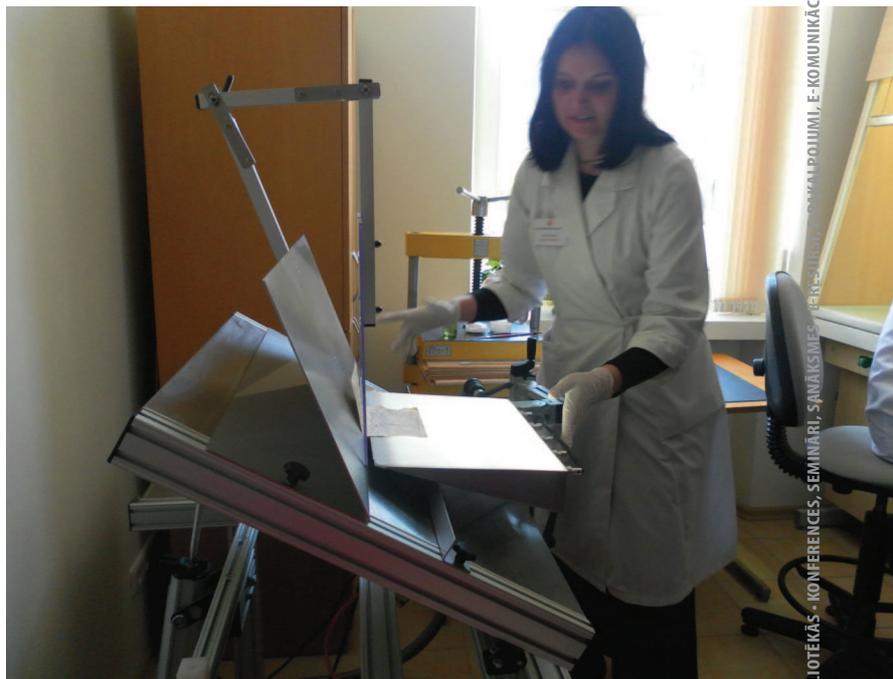
Nesen atjaunotais Rīgas Biržas nams arhitektoniski celts pēc renesanses Venēcijas piļu parauga. Piemērojot ēku Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Ārzemju mākslas departamenta vajadzībām, kas uz turieni pārcēlies no savām iepriekšējām telpām Rīgas pili, svarīgi bija iemācīties pareizi atjaunot mākslīgā marmora sienas. Latvijas restauratoriem šo oriģinālo metodi mācīja speciālis-

te Alma Ortolana (*Alma Ortolan*) no Foskari Universitātes (*Università Ca' Foscari; University Ca' Foscari*, <http://www.unive.it>) Venēcijā. Viņa triennāles dalībniekiem referēja par mākslīgā marmora gatavošanu un paveikto Rīgas Biržas namā.

Lietuvas Nacionālā muzeja pārstāve Rūtile Pukiene (*Rūtilē Pukienē*) stāstīja par koka arheolo-

ģiskā vecuma noteikšanas metodēm, kas dod iespēju labvēlīgos apstākļos (piemēram, kad ir pietiekami atsegta koka faktūra vai labi saskatāmi gadskārtu riņķi) datēt koka vecumu ar viena gada precizitāti. Lietuvieši ir izveidojuši īpašu Lietuvā augušu ozola koka paraugu komplektu, pēc kura var noteikt ozola vecumu 1000 gadu ietvaros ar ļoti lielu precizitāti. Šis paraugs ir neatsverams palīgs arheoloģisko koka būvju vecuma, celtniecības gaitas un izmaiņu noteikšanā pa gadiem.

Vēl viena Lietuvas Nacionālā muzeja restauratore — Goda Simona Jurgeļonīte (*Goda Simona Jurgelionytė*) — stāstīja par Valkininku (*Valkininkai*)⁴ franciskāņu klosterim agrāk piederējušās relikvijas — krucifiksa "Dzīves koks" — rekonstrukcijas gai-

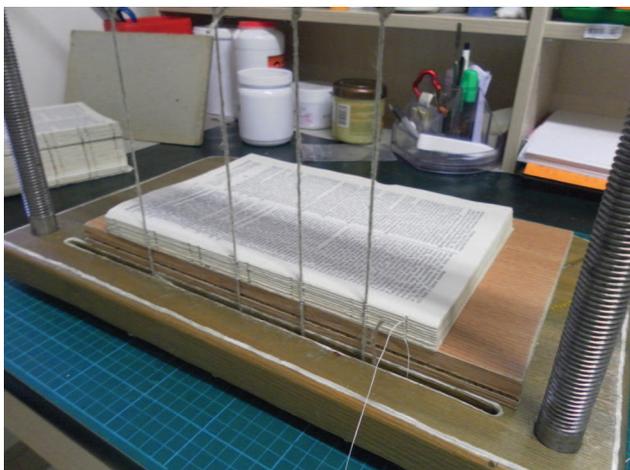
Viļņas Universitātes restauratore demonstrē iekārtu, ar kuru var restaurēt bojātās lapas, neizjaucot grāmatas iesējumu

tu. Gatavojoties izstādei par Lietuvas franciskāņu klosteros saglabātajām mākslas vērtībām, šī krusta detaļas tika atrastas dažādās vietās. Izkaisīto detaļu savienošana vienā priekšmetā izrādījās gana grūts uzdevums. Mākslas vēsturnieku, restauratoru un garīdznieku kopīgu pūļu rezultātā relikvija ieguva savu pirmatnējo izskatu un daļēji restaurēta glabājas Baznīcas mantojuma muzejā (*Bažnytinio paveldo muziejus; Church Heritage Museum*, <http://www.bpmuziejus.lt>) Viļņā.

Valsts Ermitāžas muzeja (*Государственный Эрмитаж; State Hermitage*, <http://www.hermitage-museum.org>) Sankt-Pēterburgā restaurators Sergejs Smirnovs (*Сергей Смирнов*) stāstīja par reta lietiskās mākslas priekšmeta — pīpes — restaurāciju. Sarežģīta bijusi dzejnieku Aleksandra Puškina (*Александр Сергеевич Пушкин*, 1799–1837), Gavriļa Deržavina (*Гавриил*

Ērti un parocīgi ir pārvietojamie lapu žāvēšanas plaukti Viļņas Universitātes Restaurācijas nodaļā

Notiek grāmatas bloka šūšana

Lietuvas Nacionālās bibliotēkas restauratora darba vieta

(Гаврила) Романович Державин, 1743–1816) un citu krievu dižgaru 18. un 19.gadsimtā pīpēto pīpju izpēte un atjaunošana. Toreiz labas pīpes galviņas gatavoja no silikātu klases minerāla sepiolīta, kuru pazīst arī ar nosaukumu “jūras putas”. Tas ir skaists, balts, porains, trausls minerāls, kas nedaudz atgādina balto mālu. Ievietots ūdenī, sepiolīts nedaudz putojas. Laika gaitā no pīpes dūmiem minerāls kļūst dzeltenīgi brūns (sepiolīta porainība veic filtra funkcijas, kas arī izskaidro tā popularitāti). Sepiolīta vienīgās atradnes ir mūsdienu Turcijas teritorijā, un tas ir ļoti dārgs materiāls.

Vērtīga bija Igaunijas Nacionālā arhīva (*Rahvusarhiiv; The National Archives of Estonia, <http://www.ra.ee>*) Tartu restauratoru Kristīnas Teralas (*Kristina Teral*) un Rutas Tīdoras (*Ruth Tiidor*) pieredze karšu krātuves fiziskajā un saturiskajā pārlūkošanā. Arhīva karšu krātuvē trūkst vietas, sarullētas, salocītas un bojātas tās glabājas nepiemērotos klimatiskajos apstākļos. Lai apturētu pieprasītāko karšu nolietošanos, tika nolemts tās ieskenēt, restaurēt, konservēt⁵ un ievietot īpaši piemērotos plauktos. Tā kā Igaunijas Nacionālajā arhīvā Tartu glabājas ap 80 000 karšu, paveiktais ir tikai iesākums.

Pilnīgi jaunu un mums līdz šim nezināmu pieredzi izklāstīja Arhitektūras padomes speciāliste no Mumbajas Indijā — Brinda Gaitonde-Naijaka (*Brinda Gai-*

Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas restauratore Ieva Cesberga Viļņas Universitātes vēsturiskajā lasītavā

tonde-Nayak). Mūsu ēras 2.–6.gadsimtā smilšakmens klintīs tagadējās Mumbajas⁶ apkārtnē tika izveidotas pirmās budistu mūku un hinduistu askētu alas, kuras gadsimtu gaitā tika izgreznotas ar skulpturālām un arhitektoniskām detaļām, kas ir saglabājušās līdz pat mūsdienām. Referente izsekoja un novērtēja pēdējo 100 gadu restaurācijas un konservācijas pieredzi šo alu saglabāšanā. Milzīgais iedzīvotāju pieaugums (pilsētā dzīvo gandrīz 21 miljons iedzīvotāju) un pil-

sētas izplešanās, vandālisms un gruntsūdeņu darbība bojā tūkstošgadīgo alu izskatu un negarantē apmeklētāju drošību.

Stenda referāti un diskusijas

Daudzas noderīgas metodes un labus padomus varēja smelties, apskatot stenda referātus. Lietderīgi praktisko restaurācijas darbu veicējiem bija Martina Mažvīda Lietuvas Nacionālās bibliotēkas (*Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka; Martynas Mažvydas National Library of Lithuania*, <http://www.lnb.lt>) Restaurācijas nodaļas vadītājas Birutes Sivakovas (*Birutė Sivakova*) pētījumi par papīra atbrīvošanu no gallu tintē esošajiem brīvajiem dzelzs joniem⁷. Papīra stabilizācija un stiprināšana bija B.Sivakovas 2010.gada septembrī aizstāvētās doktora disertācijas tēma. Daudzu gadu pieredze un izcilās ķīmika dotības ļauj radīt oriģinālas metodes praktiskam restauratoru darbam.

Ar bažām restauratori vērtēja Tartu Universitātes Mākslas muzeja (*Tartu Ülikooli kunstimuseum; Art Museum of Tartu University*, <http://www.ut.ee/artmuseum>) restauratoras Annes Arus (*Anne Arus*) darbu. Lai likvidētu traipus un netīrumus, jau tā daudz cietušie pazīstamā vācu mākslinieka Albrehta Dīrera (*Albrecht Dürer, 1471–1528*) litogrāfiskie zīmējumi tika vēl arī balināti. Par šīs balināšanas lietderību starp A.Arus un citiem restauratoriem izvērtās diezgan asas diskusijas. Jāatzīst — igauņu speciālistes apgalvojums, ka bez traipu balināšanas aizstāvības arguments.

Triennāles dalībniekiem bija iespēja apmeklēt Lietuvas mākslas muzeja Prana Gudina restaurācijas centru, Lietuvas Valsts centrālā arhīva restaurācijas darbnīcas, Martina Mažvīda Lietuvas Nacionālās bibliotēkas un Viļņas Universitātes bibliotēkas restaurācijas darbnīcas. Tieši stenda referāti un restaurācijas darbnīcu apmeklējums deva vērtīgas ierosmes un papildināja zināšanas praktisko darbu veicējiem.

Lietuva — soli priekšā

Vērienīgie Viļņas baznīcu, dzīvojamo ēku, Martina Mažvīda Lietuvas Nacionālās bibliotēkas restaurācijas darbi nostiprināja iespaidu, ka Lietuva, piesaistot apjomīgu Eiropas finansējumu, vēsturisko pieminekļu atjaunošanu veic nesalīdzināmi intensīvāk par Latviju. Lai arī vairumu lietuviešu kolēģu ne visai priecē pēdējos gados tapušās Viļņas augstceltnu jaunbūves un viņi par tām izsakās visai skeptiski, cilvēkam no malas šķiet, ka tas piešķir pilsētai mūsdienīgumu.

Konference notika plašā un modernā Nacionālajā Mākslas galerijā (*Nacionalinė dailės galerija; National Gallery of Art*, <http://www.ndg.lt>), kas ir Lietuvas mākslas muzeja struktūrvienība. Agrāk šajā ēkā atradās Revolūcijas muzejs — piedzīvojis apjomīgu pārbūvi, tas kļuvis par vismodernāko Viļņas muzeju ar pilnībā nodrošinātu klimata kontroli. Blakus citiem krājuma glabātāju uzstādījumiem visi mākslas priekšmeti ir pasargāti arī no tiešajiem saules stariem. Konference notika visām mūsdienu prasībām atbilstošā konferenču zālē un bija ļoti labi organizēta. Latvijas re-

Konferences stenda referāti

stauratoriem, kas triennāli rīkos nākamie — pēc trim gadiem 2014.gadā Rīgā —, būs godam jāgatavojas nākamās triennāles norisei.

levas Cesbergas foto

¹ Konservācija ietver objekta restaurāciju un sagatavošanu ilglaicīgai glabāšanai.

² Konferenču rakstu krājums atrodams Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēkas pakalpojumu departamenta Restaurācijas nodaļā. Ieskatu referātu saturā var gūt Lietuvas mākslas muzeja tīmekļa vietnes konferences sadaļā http://www.ldm.lt/conservation2011vilnius/participants/papers_posters.htm.

³ Triptihs — trīsdaiļīgs mākslas darbs.

⁴ Maza, vēsturiska pilsētiņa Lietuvas dienvidos, 55 kilometru attālumā no Viļņas.

⁵ Kartogrāfiskie materiāli satur oriģinālu un svarīgu informāciju, tāpēc tos, ja iespējams, vispirms ieskenē un tikai tad restaurē. Lai cik plāns arī nebūtu restaurācijā lietotais papīrs, tas tomēr samazina saskatāmību un līdz ar to var kaitēt kvalitatīvam digitālajam attēlam.

⁶ Lielākā pilsēta Indijā, līdz 1995.gadam — Bombeja.

⁷ Par gallu tinti, tās ietekmi uz papīru un iespējamiem risinājumiem sk. Rudītes Kalniņas rakstu "Bibliotēkas rada nākotni, balstoties uz kultūras mantojumu: par IFLA 75.ģenerālkonferenci 2009.gada 23.–27.augustā Milānā" žurnāla "Bibliotēku Pasaule" 48.numurā (2009; 63.lpp.; pieejams: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/lzdevumi/pielikumi/biblioteku-pasaule/BP-48-Kalnina-Bibliotekas.pdf>) un igauņu restauratoru — Igaunijas Nacionālā arhīva (Tartu) speciālista Jāna Lehtaru (*Jaan Lehtaru*) un Tartu Universitātes speciālistes Kristīnas Virro (*Kristina Virro*) — publikāciju "Gallu tintes korozijas stabilizācija: multidisciplināra pieeja problēmas risināšanai" septītās Baltijas valstu restauratoru triennāles konferences materiālu krājumā "Restaurācija: atgūtā, zaudētā, saglabātā informācija" (Rīga: Latvijas Restauratoru biedrība, 2005; 79.–80.lpp.).